

“Надія дає нам крила”

Основні економічні тенденції та очікування у липні 2023

за результатами «Нового щомісячного опитування підприємств», #NRES

Оксана Кузяків, виконавча директорка ІЕД

Євген Ангел, старший науковий співробітник ІЕД

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ІЕД

Анастасія Гулік, наукова співробітниця ІЕД

Київ, 15 серпня, 2023

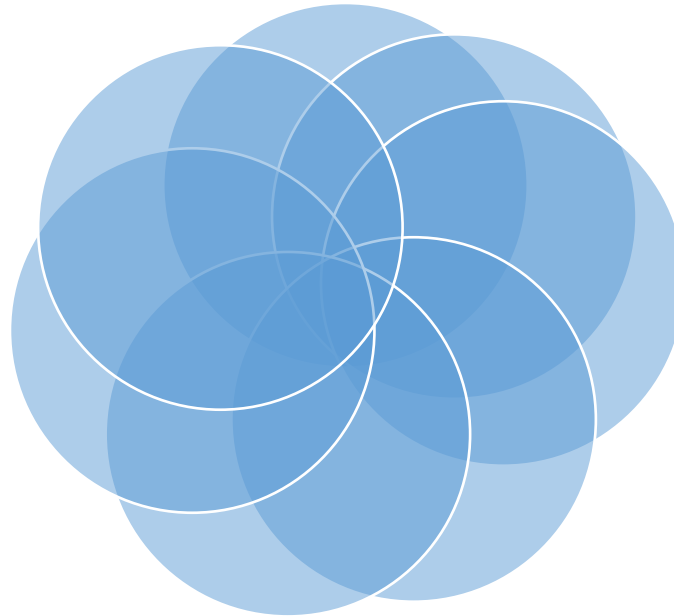
ПРО «НОВЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ»

Опитування щомісяця

Найсвіжіші дані зібрано
17 – 31 липня, 2023

Проведено вже
15 опитувань
(з травня 2022 року)

Сектори:
Промисловість +
(Ритейл, Агро)

ВИБІРКА: в липні
опитано **549**
підприємств

Підприємства
усіх розмірів

Географія: **21 з 27**
регіонів України

Головні результати 1

Вперше за останні три місяця у довгостроковій перспективі зменшилась невизначеність та зріс оптимізм бізнесу, але підприємці стали більш обережними щодо планів у коротко- та середньостроковій перспективі

Головні результати 2: невизначеність

Невизначеність у 2-річній перспективі зменшилась вперше за останні три місяці

Невизначеність у 6-місячній перспективі вперше за останні 9 місяців зросла

Невизначеність у 3-місячній перспективі зростає вже другий місяць поспіль

Головні результати 3: виробництво та ділова активність

Оцінки поточної фінансово-економічної ситуації на підприємстві та загально-економічного середовища **дещо погіршилися**

Очікування у 6-місячній перспективі залишаються **оптимістичними**

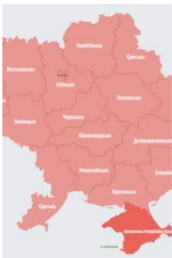

Відсоток підприємств, що працюють майже на повну та на повну потужність, зменшився, хоча і залишається високим (**59%**)

Результати роботи підприємств порівняно з попереднім місяцем **погіршилися**, але виробничі **очікування** залишаються **високо позитивними**

Головні результати 4: перешкоди, експорт, державна політика, зарплати

Працювати все ще небезпечно

Значення «перебої з електропостачанням» як перешкоди для ведення бізнесу зменшилось

Експортна активність уповільнилась

Позитивних оцінок економічної політики держави стало менше, водночас збільшилась кількість тих, хто вагається з відповіддю

Підвищували зарплату від початку року лише 34% підприємств (в середньому на 12%)

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА. Лише 14% підприємств планують підвищення зарплати до кінця року (в середньому на 10%)

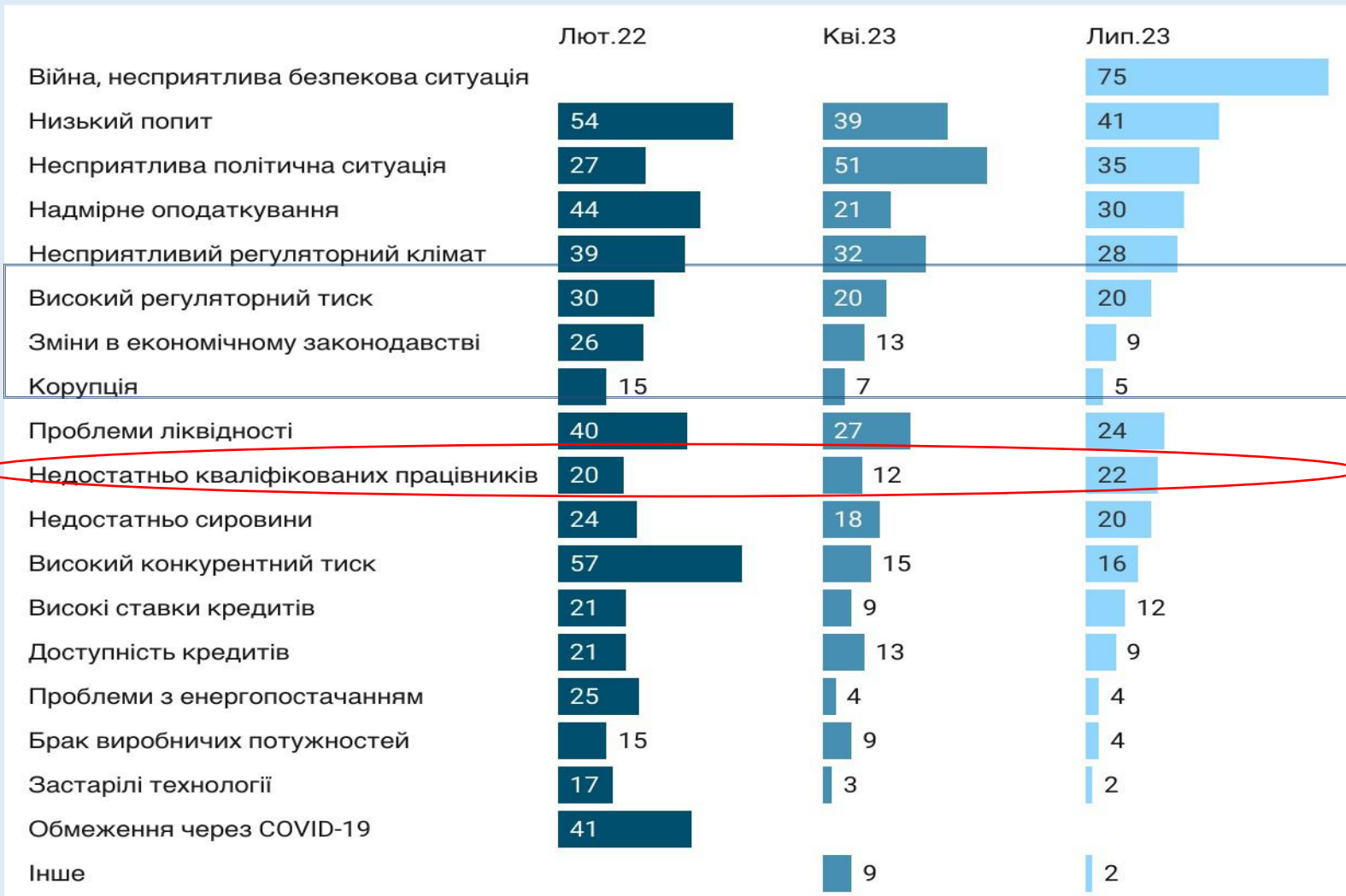
Перешкоди для ведення бізнесу у військовий час

Перешкоди для зростання виробництва: довоєнний контекст

Щоквартально ми використовуємо список перешкод для зростання виробництва з довготривалого «Квартального опитування підприємств» *

У липні 2023 року серед перешкод для зростання виробництва найчастіше називали війну і несприятливу безпекову ситуацію

2-ге, 3-тє, 4-тє та 5-тє місця посіли, відповідно, низький попит, несприятлива політична ситуація**, надмірне оподаткування (суттєве зростання в липні до квітня 2023), несприятливий регуляторний клімат*** (зменшення у липні до квітня)

* Остання, перед повномасштабним російським вторгненням, хвиля Квартального опитування підприємств, була проведена у лютому 2022

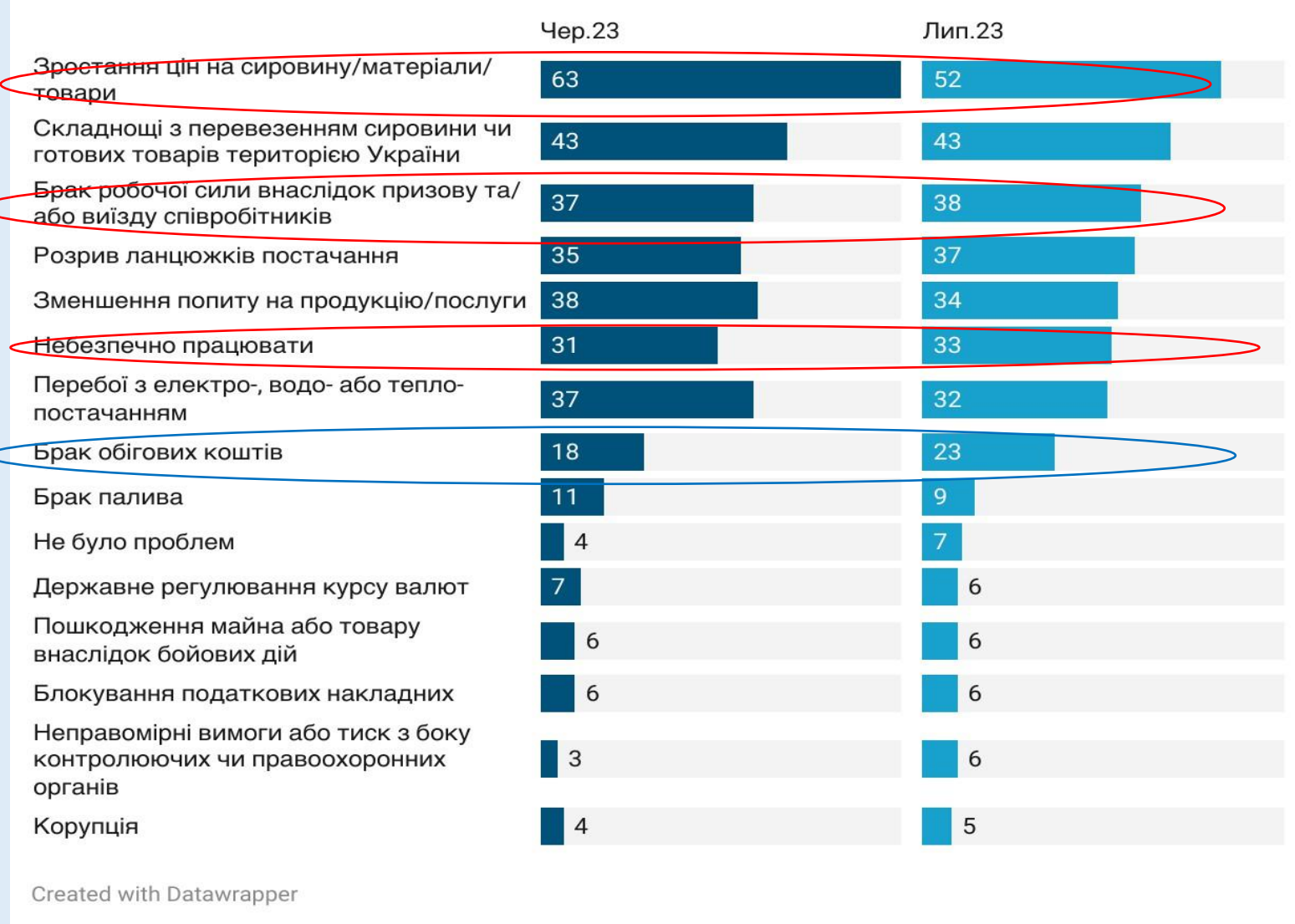
**у квітні 2023 року у переліку варіантів ще не було виділено окремого варіанту «війна», тому під перешкодою «несприятлива політична ситуація» респонденти, можливо, розуміли і війну

***регуляторний клімат є комбінованим показником, який складається з «високий регуляторний тиск», «зміни в законодавстві» та «корупція»

Основні перешкоди для ведення бізнесу у воєнний час, % опитаних

- **Зростання цін** продовжує очолювати рейтинг перешкод, **але значення перешкоди зменшилось на 10 в.п**
- **Логістичні проблеми** продовжують посідати 2-ге місце
- Брак робочої сили перемістився з 4-го на 3-тє місце (але значення не змінилось)
- **Зменшення попиту** вибуло із трійки лідерів, опустившись з 3-ї на 5-ту сходинку списку, а розрив ланцюжків постачання піднявся з 5-ї на 4-ту позицію
- Важливість «перебоїв з електрикою» зменшилась у значенні опустившись із 4-го на 7-ме місце
- Перешкода «небезпечно працювати» зберегла 6-е місце в рейтингу, без суттєвих змін абсолютного значення
- Тиск з боку державних органів та корупція не є серйозними проблемами

УВАГА! Важливість перешкоди «брак обігових коштів» зростає, майже чверть опитаних вбачають цю перешкоду

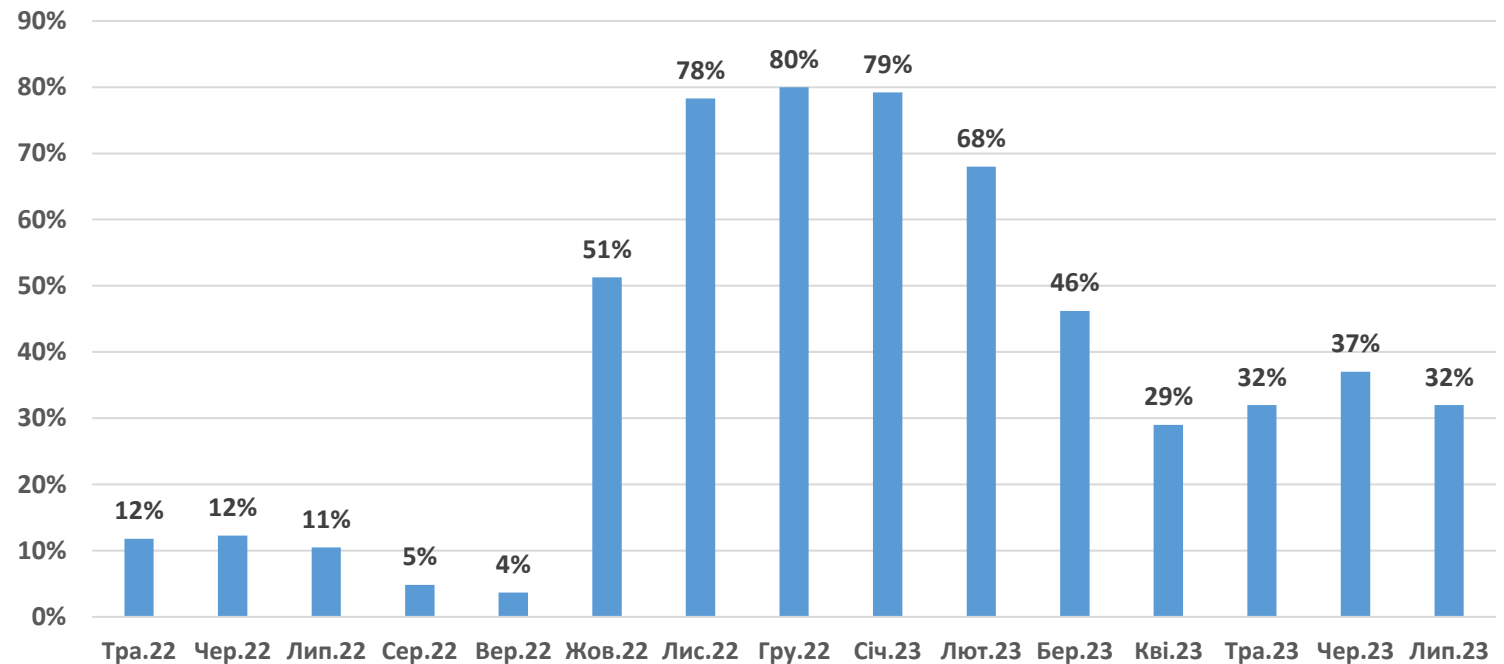

Проблем з електрикою трохи поменшало

Важливість «електрики» як перешкоди для ведення зменшилась

- У липні 2023 року, після зростання у червні, знову зменшилась частка респондентів, які вказали на перебої з електро-, водо- та теплопостачанням як перешкоду для ведення бізнесу
- У списку перешкод перебої з інфраструктурою опустились із 4-го на 7-ме місце

Перебої з електропостачанням як перешкода для бізнесу, % респондентів

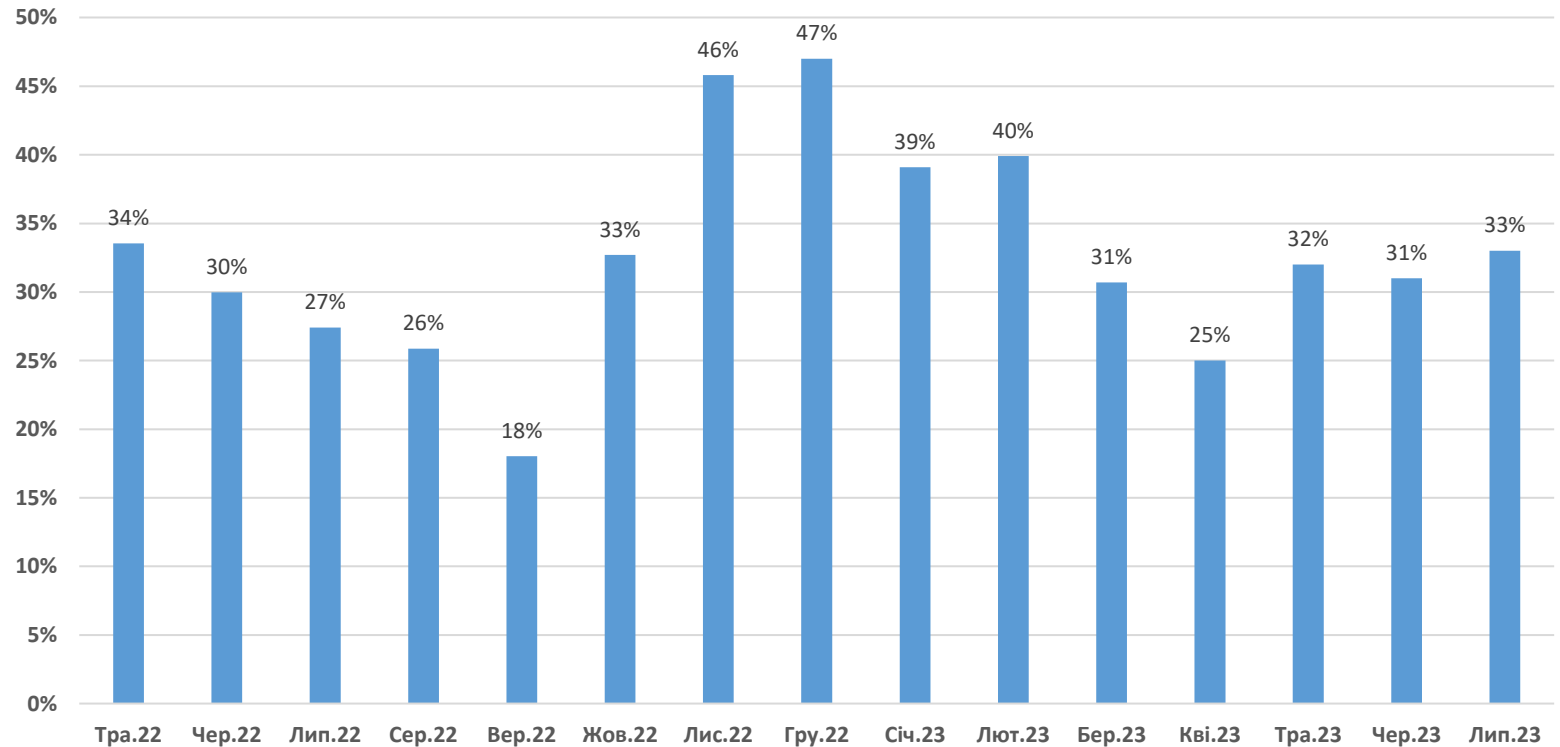

**Працювати
все ще
небезпечно,
але можна**

Важливість «небезпечно працювати» як перешкоди для бізнесу залишається без суттєвих змін

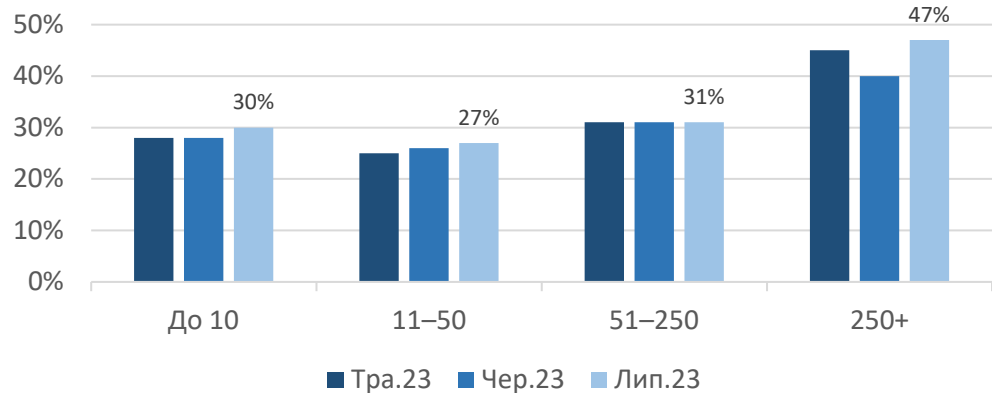
- У липні 2023 року частка підприємств, які вибрали **небезпечно працювати** як перешкоду ведення бізнесу склала 33% (у червні – 31%).
- У списку перешкод «небезпечно працювати **небезпечно**» залишається на 6-ій позиції

"Небезпечно працювати", % респондентів

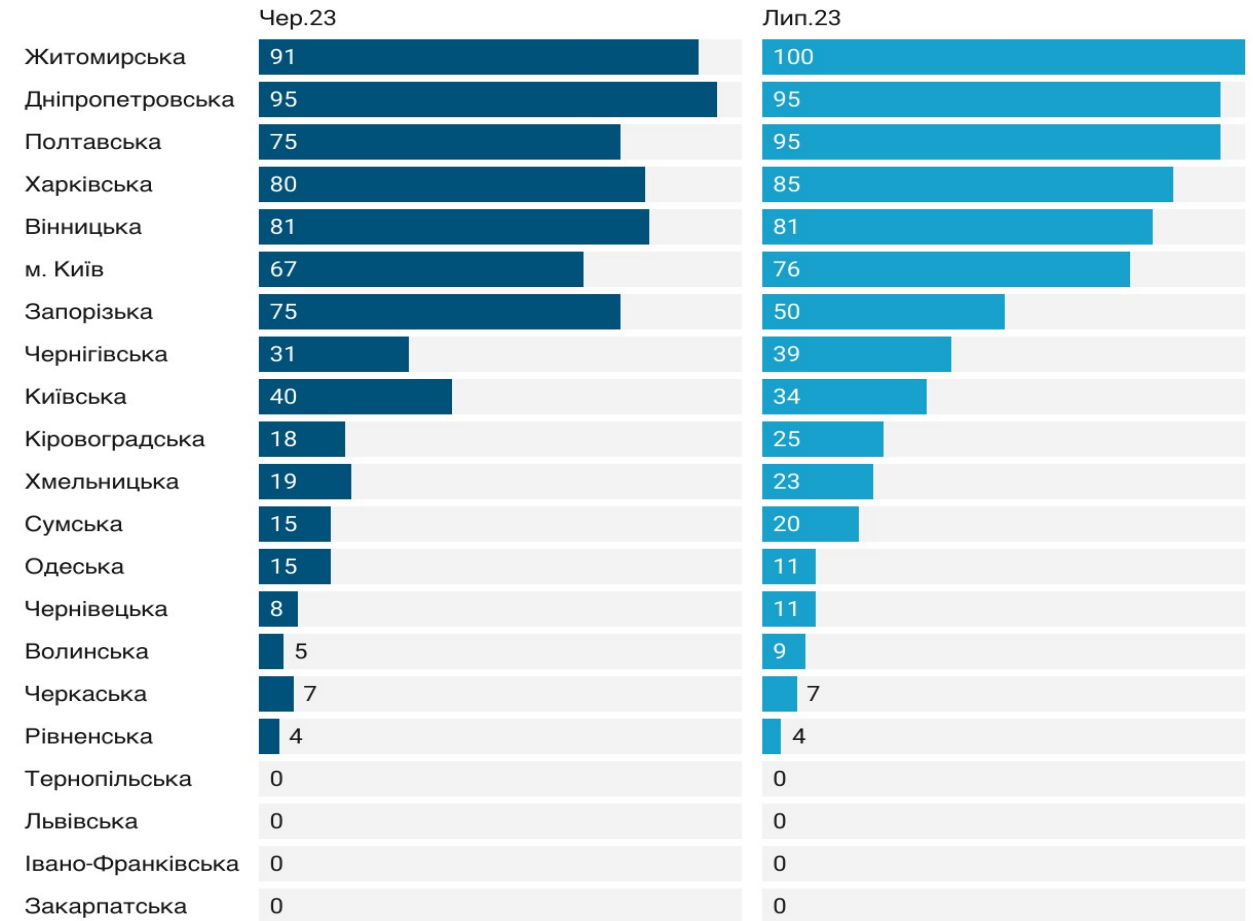
“Небезпечно працювати” у різних вимірах

“Небезпечно працювати” за розміром підприємств, % респондентів

- % великих підприємств, які обрали «небезпечно працювати» залишається найвищим
- 95+% респондентів у Житомирській, Дніпропетровській та Полтавській областях вважають небезпечні умови перешкодою

«Небезпечно працювати» за регіоном, % респондентів

Created with Datawrapper

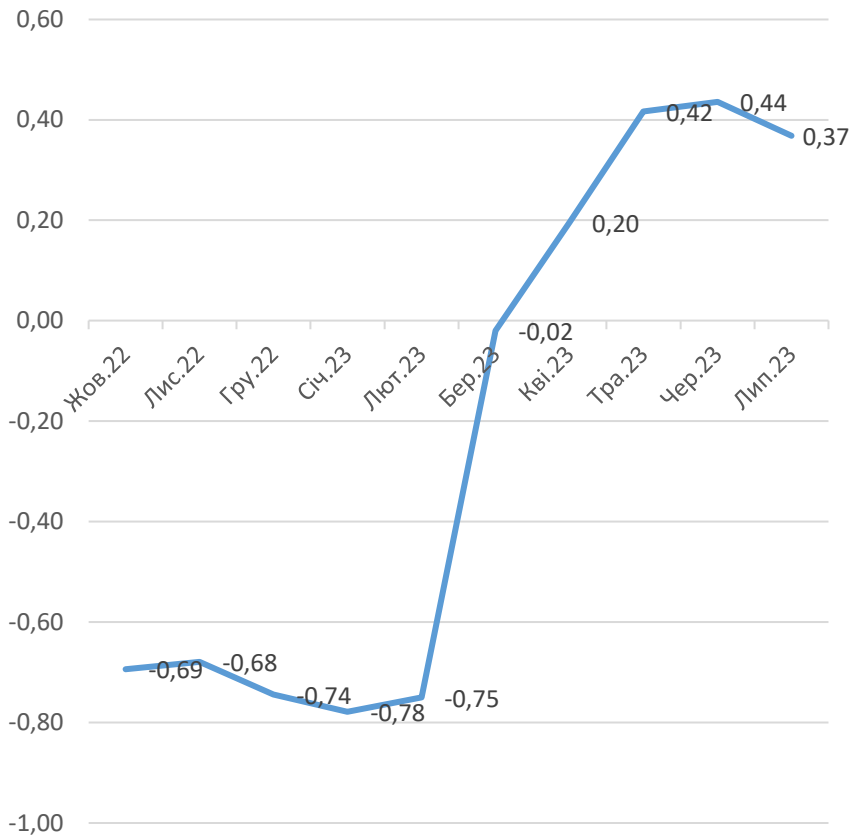

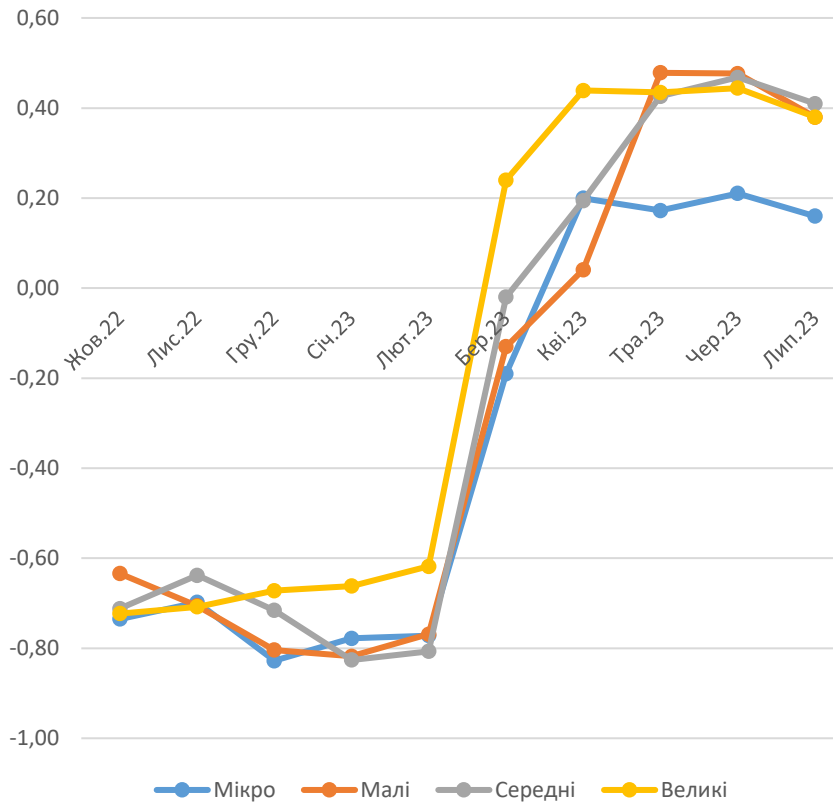
Липень до липня: зміни за останній рік

Фінансово-економічна ситуація на підприємствах у порівнянні з тим, «що було рік тому»

Баланс між оцінками краще/гірше в порівнянні до аналогічного періоду минулого року

Баланс між оцінками краще/гірше рік до року (за розміром)

Ділова активність на підприємствах порівняно з «як було рік тому» продовжує **покриватися**, але **темпи зростання зменшилися**

- 48,3% вважають ситуацію кращою, ніж була рік тому (було 53%),
- 40,1% кажуть, що «нічого не змінилося» (було 36,9%)
- Із 9,8% до 11,5% збільшилась частка тих, у кого ситуація стала гіршою
- **Суттєвих відмінностей між динамікою** липня та червня для підприємств різних розмірів немає, але **абсолютні значення показників** за розміром показують, що **мікробізнес має найгірші результати**

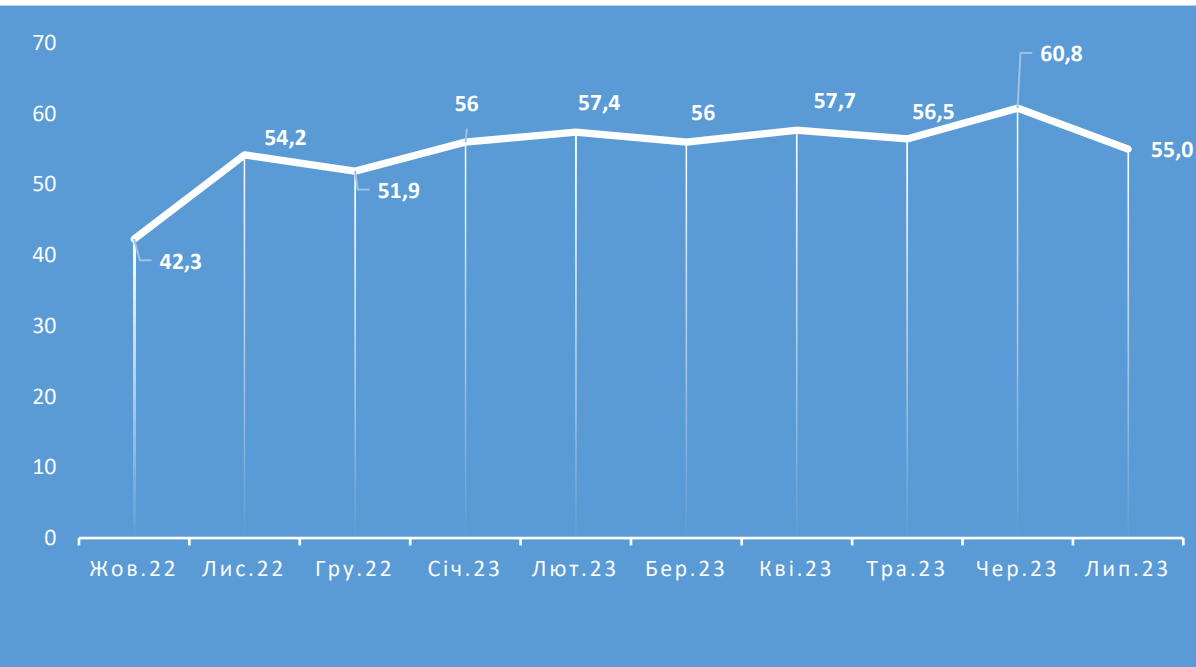
Майбутнє та невизначеність

Невизначеність у довгостроковій перспективі зменшилась

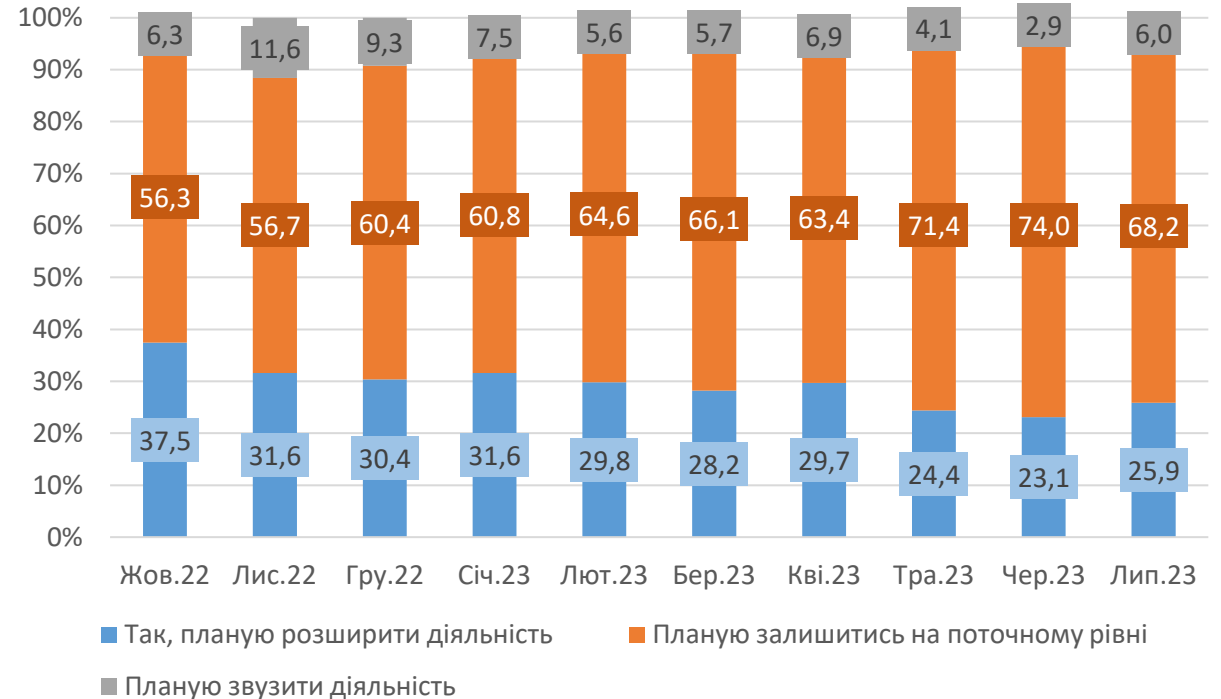
Невизначеність у дворічній перспективі

"Важко передбачити, що буде з діяльністю підприємства через 2 роки", % підприємств

% підприємств, які **не можуть визначитись** із своїми планами на наступні 2 роки **знизилися**.

Очікування у дворічній перспективі

Очікування покращились!

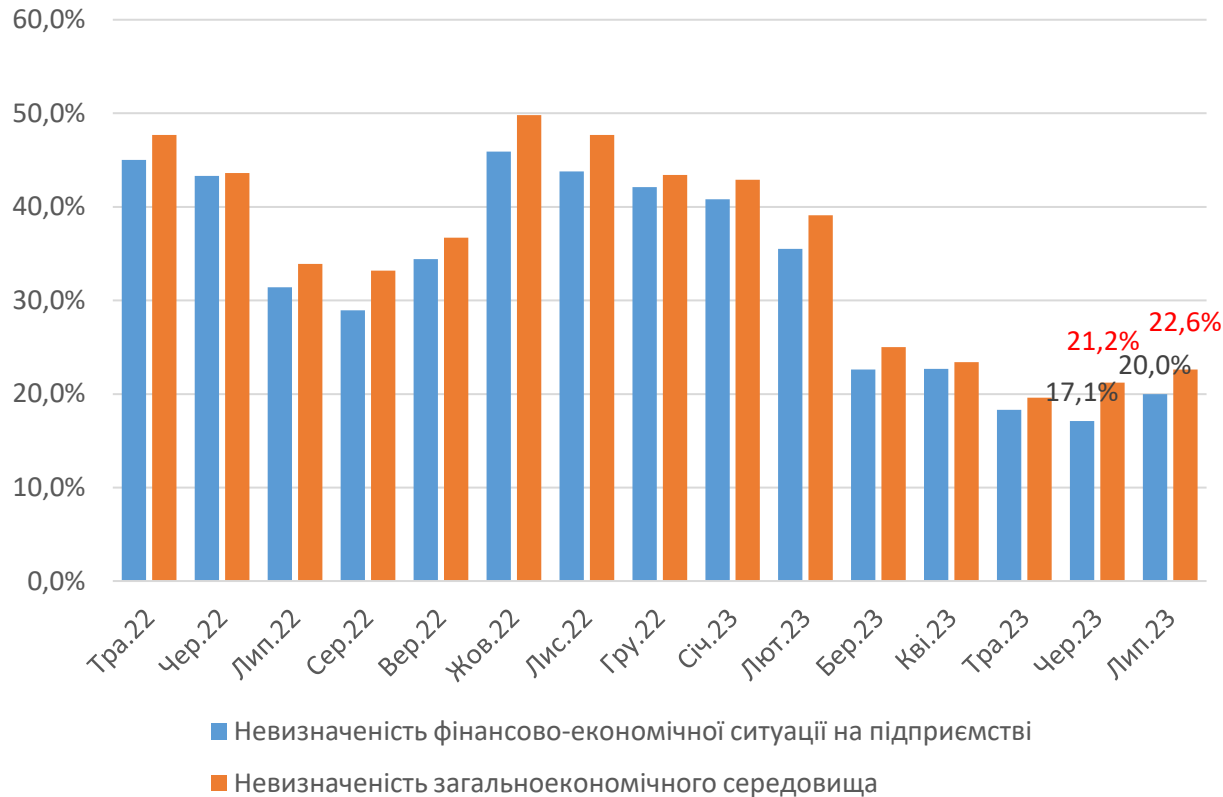
- % підприємств, які планують **розширити** діяльність через 2 роки, **зріс**
- % підприємств, які планують **скоротити** діяльність через 2 роки, **також зріс**

Невизначеність у 6- та 3-місячній перспективі продовжує зростати

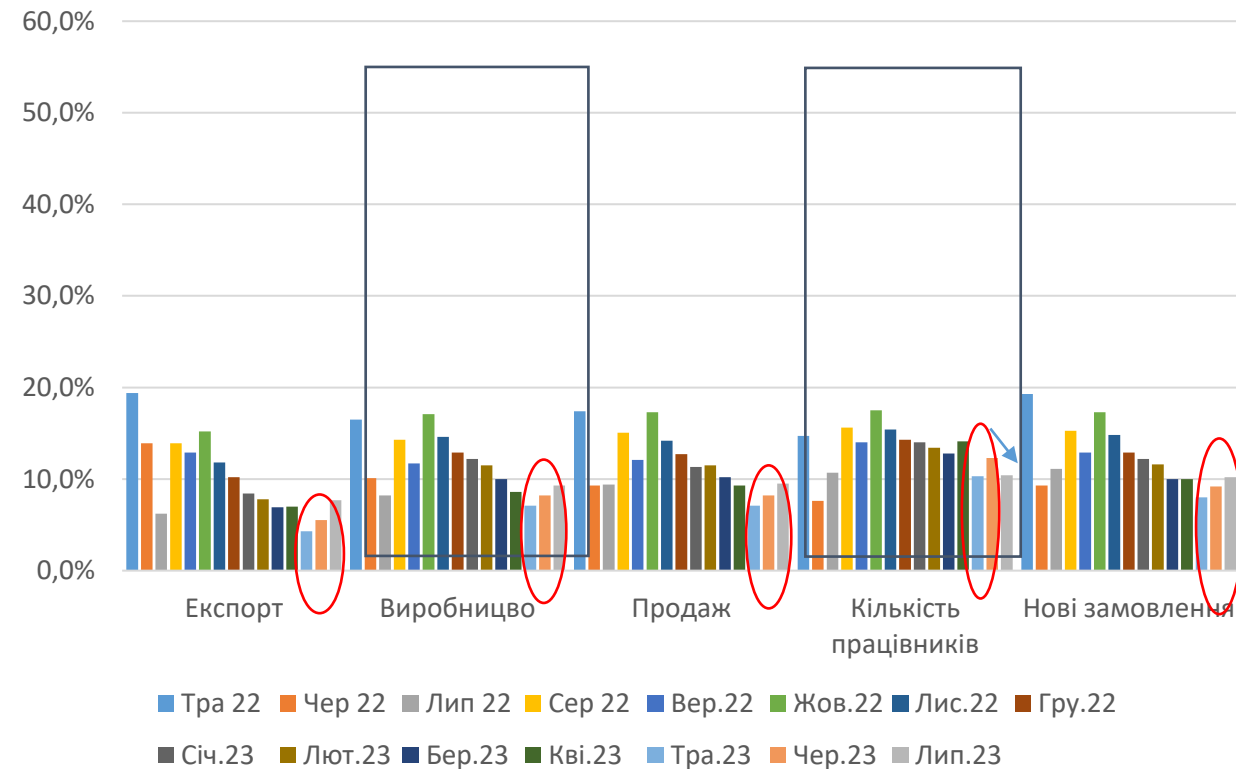
В перспективі півроку

% не змогли дати відповідь про зміни за шість місяців...

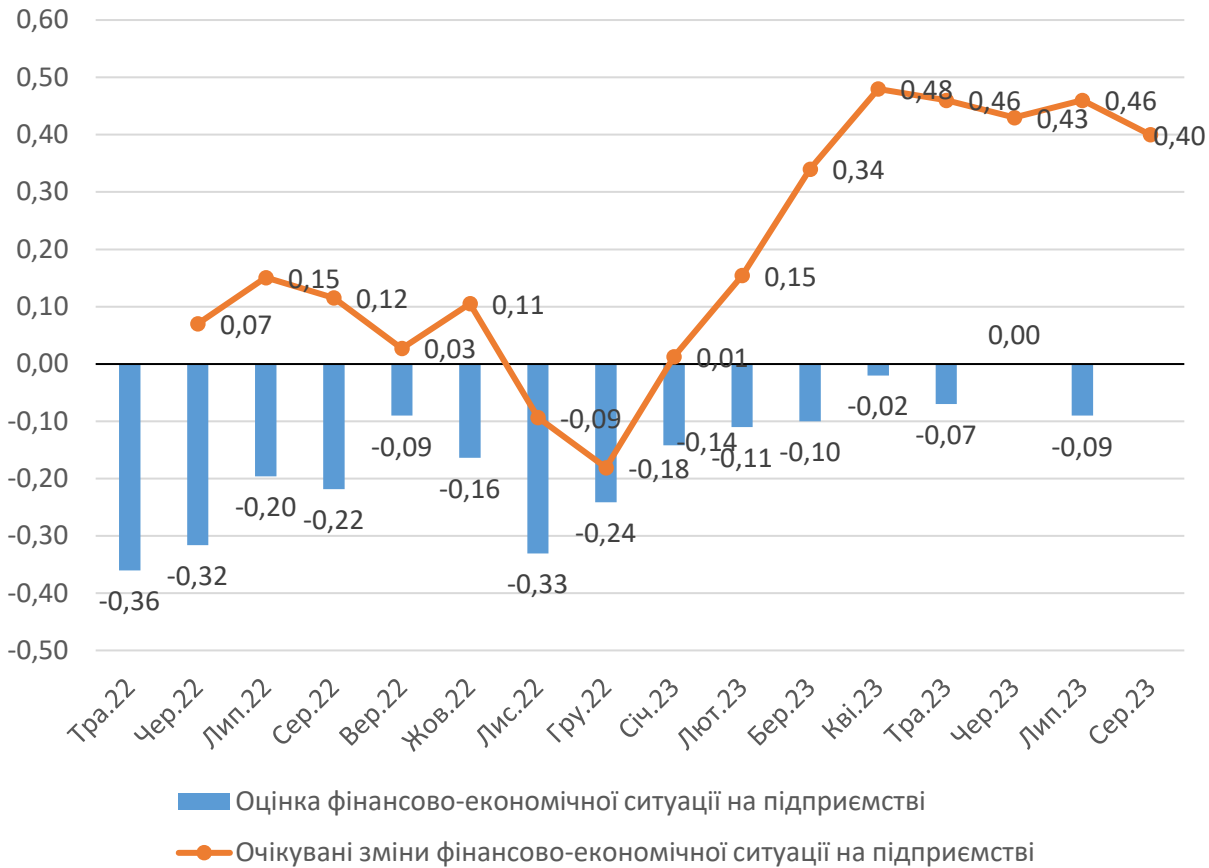
В перспективі трьох місяців

% не змогли відповісти, що зміниться...

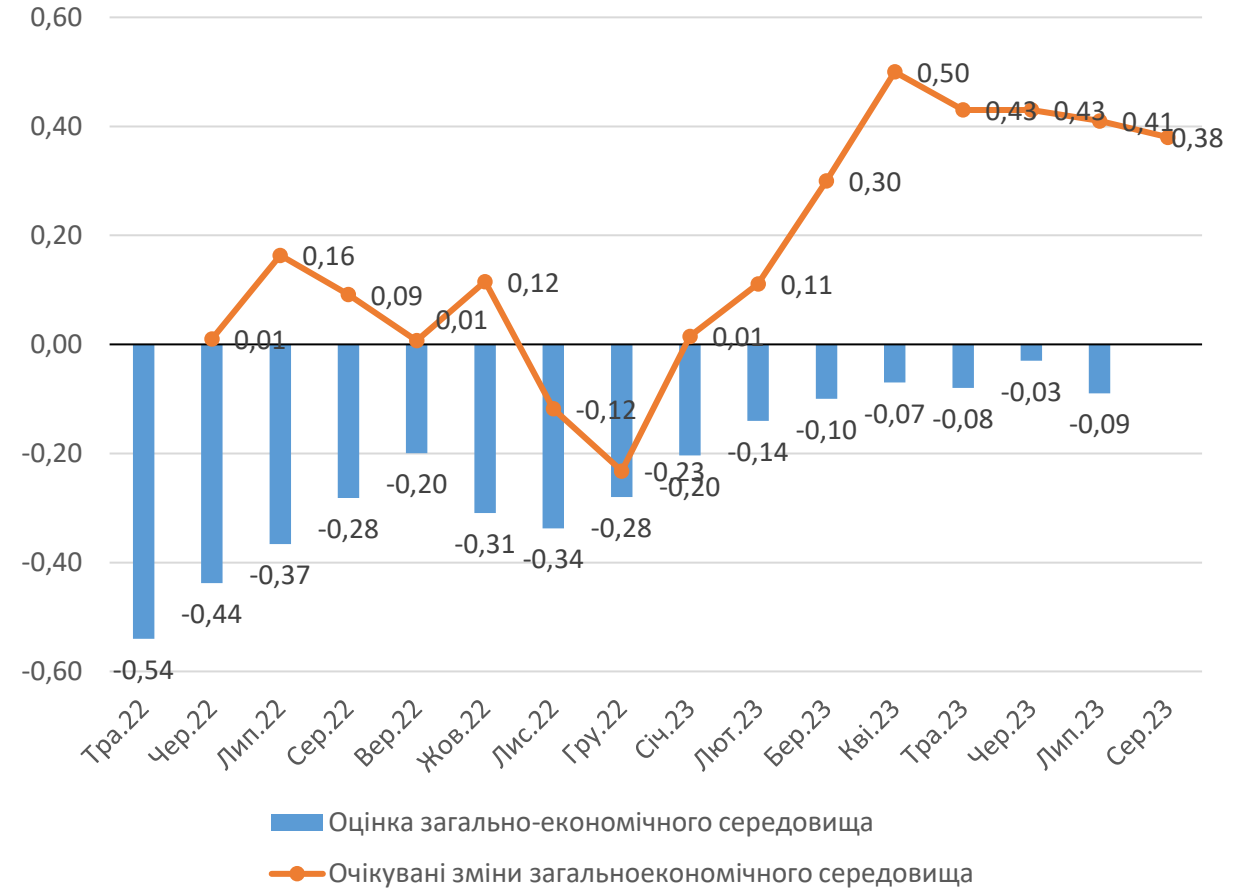

Піврічні перспективи: поточні оцінки погіршилися, очікування залишаються високими

Фінансово-економічна ситуація на підприємстві

Загальноекономічна ситуація в країні

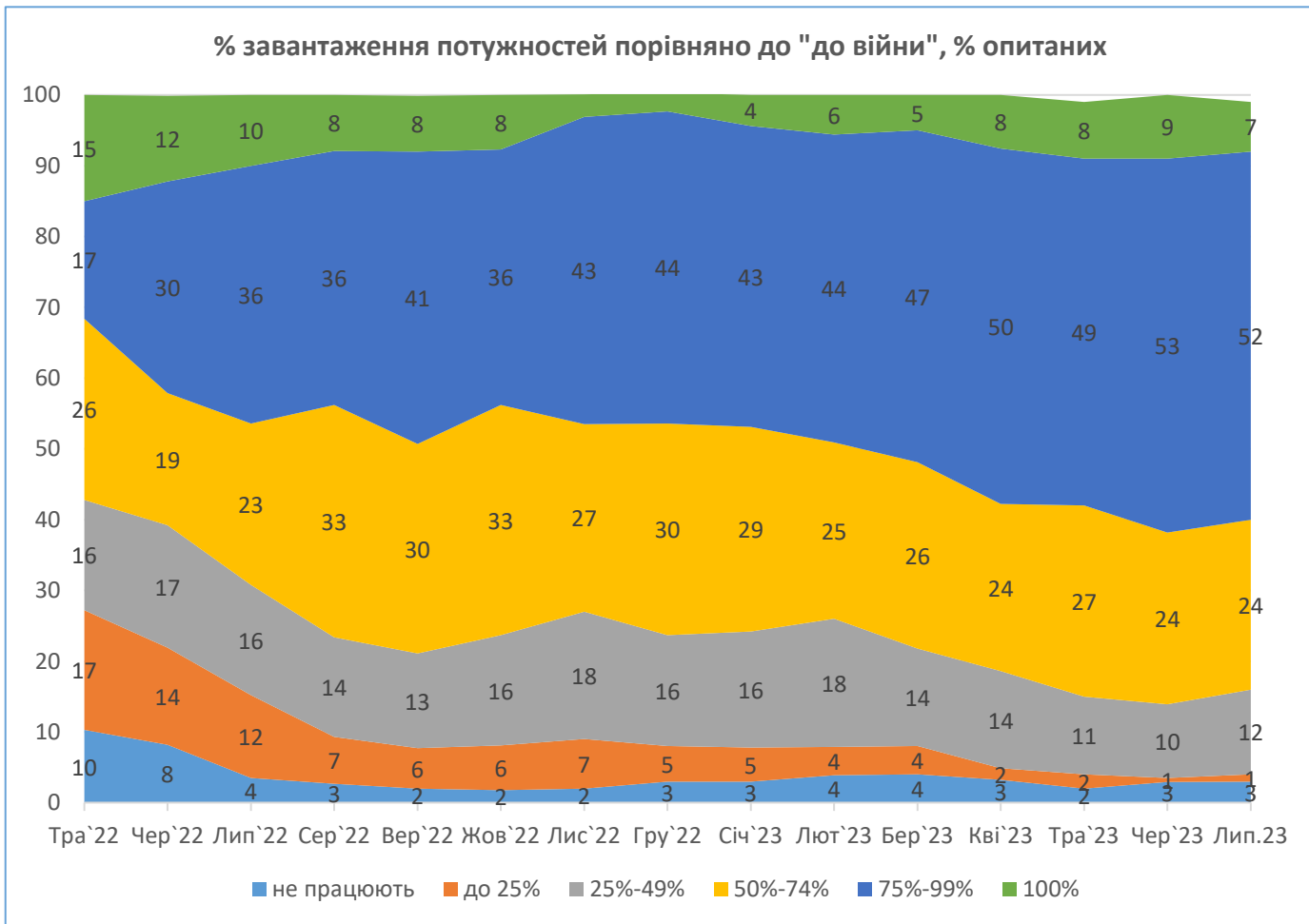
МИНУЛЕ

СУЧАСНЕ

МАЙБУТНЄ

Діяльність підприємств у минулому та очікування на майбутнє

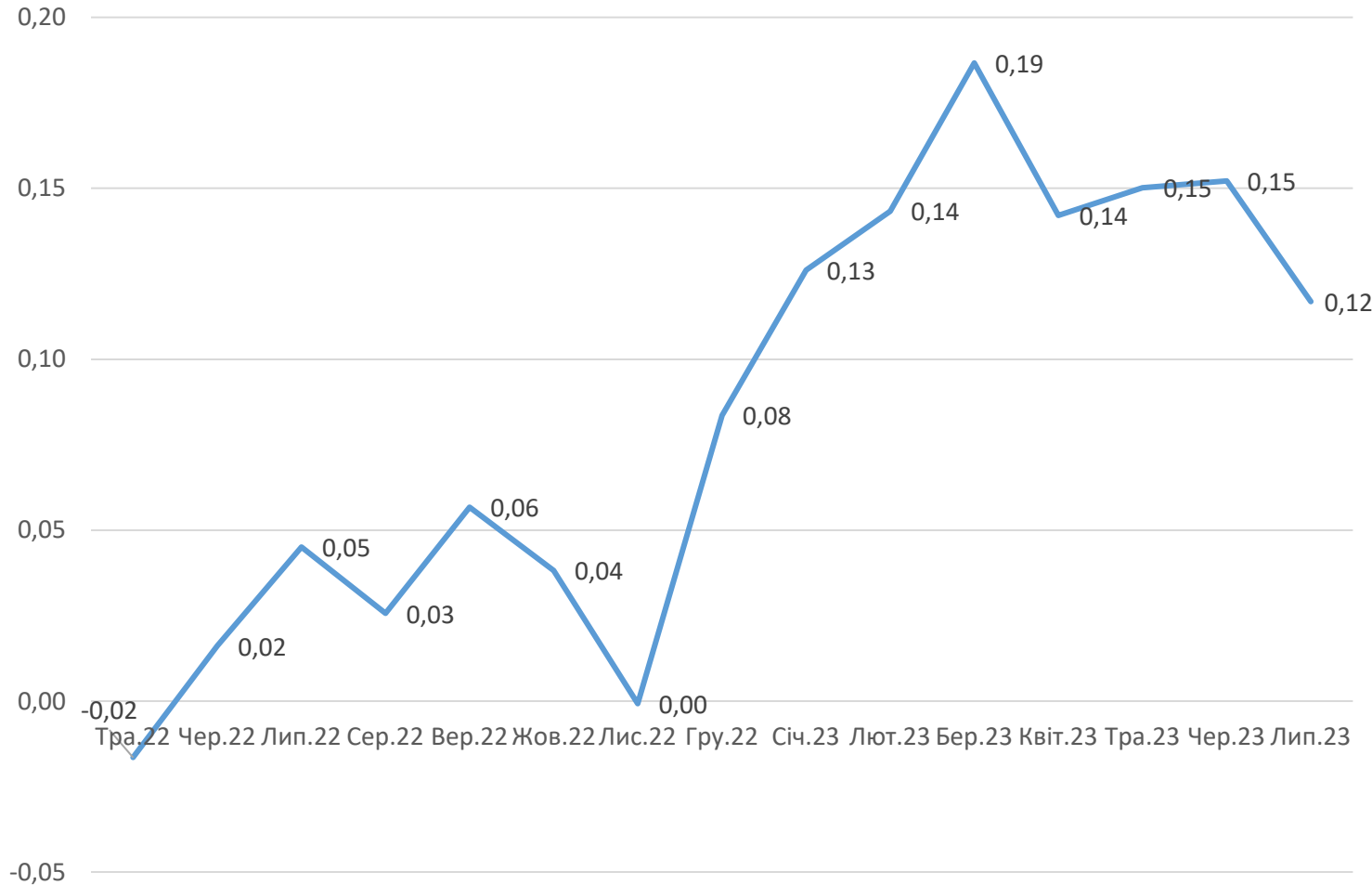
Зміни у відновленні виробництва

У липні 2023 року показники відновлення виробництва незначною мірою погіршилися, але частка підприємств, що працюють майже на повну та на повну потужність, залишається високою:

- **7%** підприємств працюють **на повну потужність (100% і більше)** (було 9% у червні).
- Частка підприємств, які **працюють майже на повну потужність (75%-99%)**, становить **52%** (у червні було 53%).
- Частка підприємств, які **взагалі не працюють, залишається незмінною (3%** у липні та червні)

Агрегований показник перспектив промисловості

$$\text{АППП} = \text{ОВ} + \text{ОНЗ} + (-\text{ЗГП}) / 3$$

АППП дещо погіршився

У липні порівняно до червня значення АППП зменшилось із 0,15 до 0,12

Коливання складової індексу наступні:

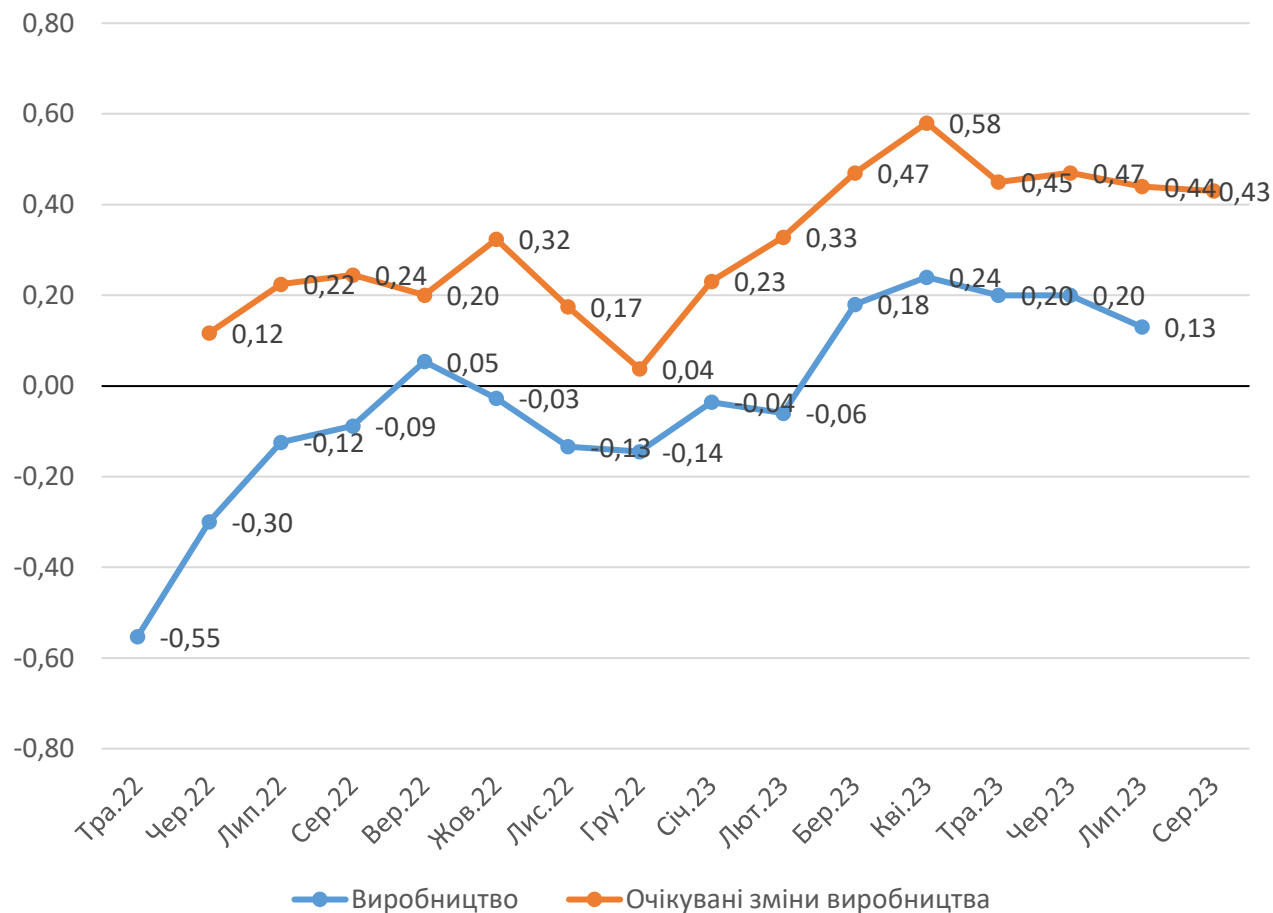
- Очікування щодо виробництва (ОВ) залишились без змін та становлять 0,43 (було 0,44)

Водночас

- Компонент обсяг нових замовлень (ОНЗ) знизився із -0,17 до -0,24
- Компонент запаси готової продукції (ЗГП) зменшився з -0,19 до -0,16

Виробництво: результати гірші, очікування незмінно оптимістичні

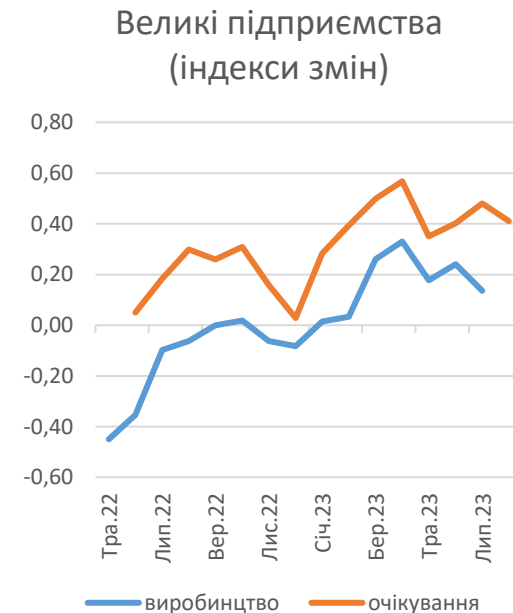
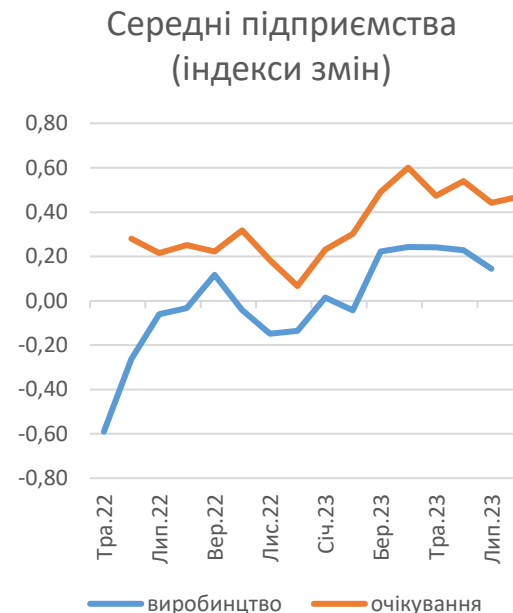
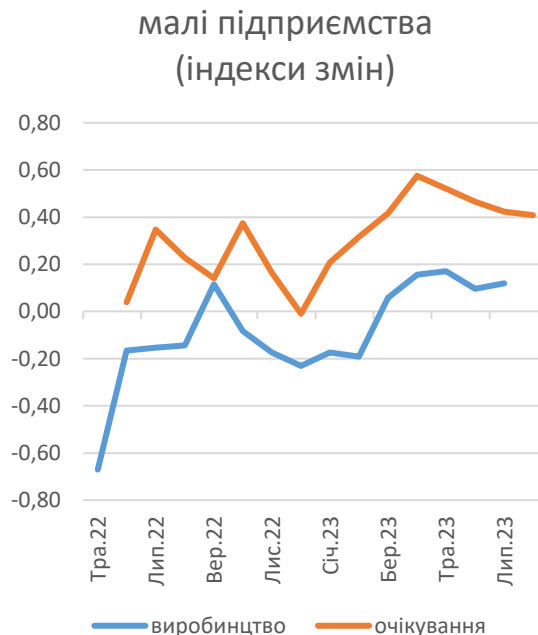
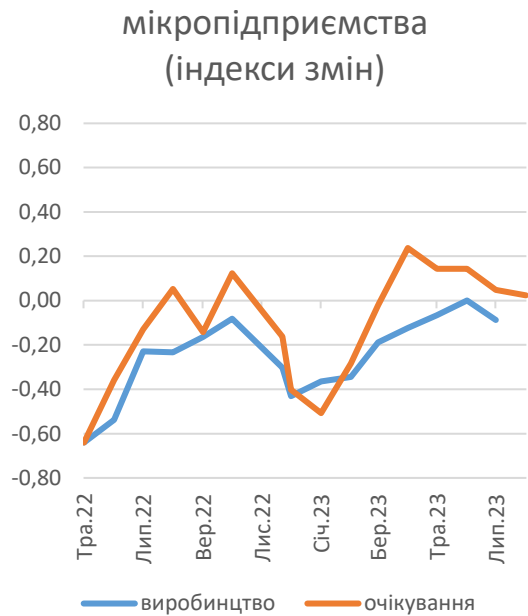
Виробництво

Очікування оптимістичні, але четвертий місяці поспіль спостерігається «застій» оптимізму

- У липні порівняно до червня **частка підприємств, які планували зростання виробництва в найближчі 3-4 місяці, становить 44,2% (було 44,8%)**
- **Частка підприємств, які планували скорочення виробництва майже не змінилась (4,0% у липні та 3,2% у червні)**
- **Частка підприємств, які не планують змінювати обсяги виробництва протягом наступних 3 місяців, становить 51,8% у липні (було 52%)**

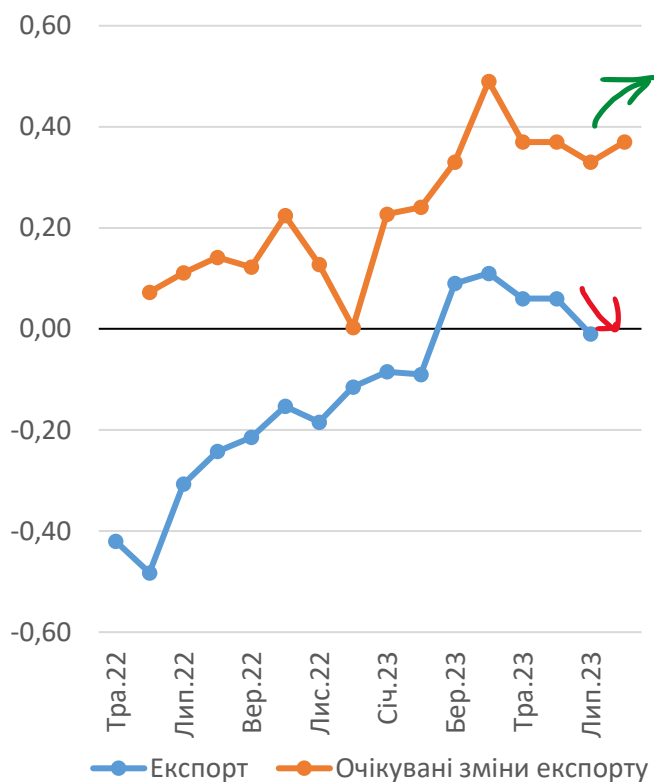
Виробництво: результати та очікування різняться для підприємств різних розмірів

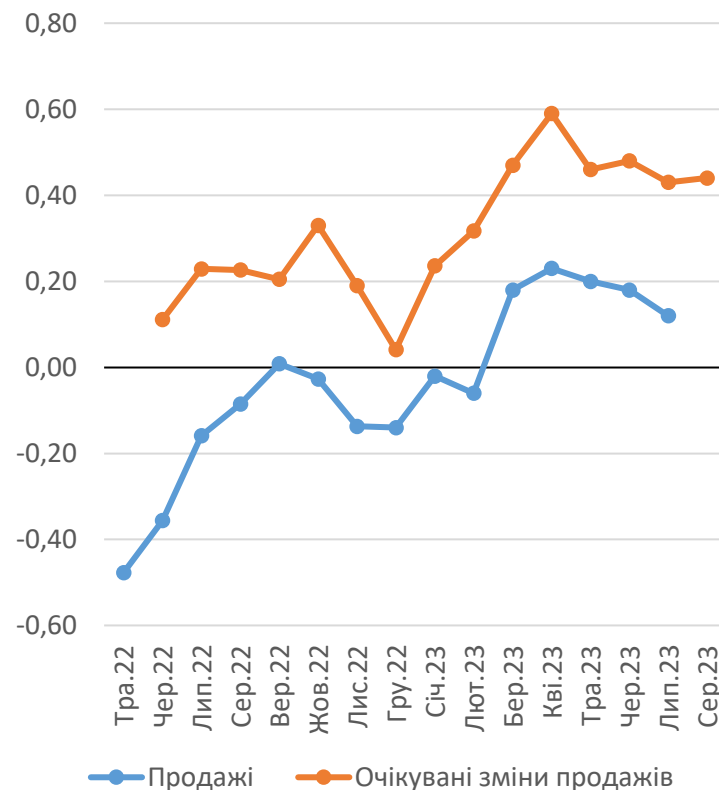
- Найгірші результати у **мікро-підприємств**
- **Малі підприємства**, єдині серед усіх, мали позитивну динаміку результатів в липні порівняно до червня
- **Середні підприємства** мають кращі очікування в липні порівняно до червня та очікування липня краще, ніж в інших групах підприємств у липні
- Темпи зростання виробництва в липні порівняно до червня **на великих підприємствах** дещо скоротився, очікувані зміни виробництва на наступні три місяці високо позитивні, але нижчі ніж у червні

Експорт, продажі та нові замовлення: уповільнення зростання на фоні високих очікувань

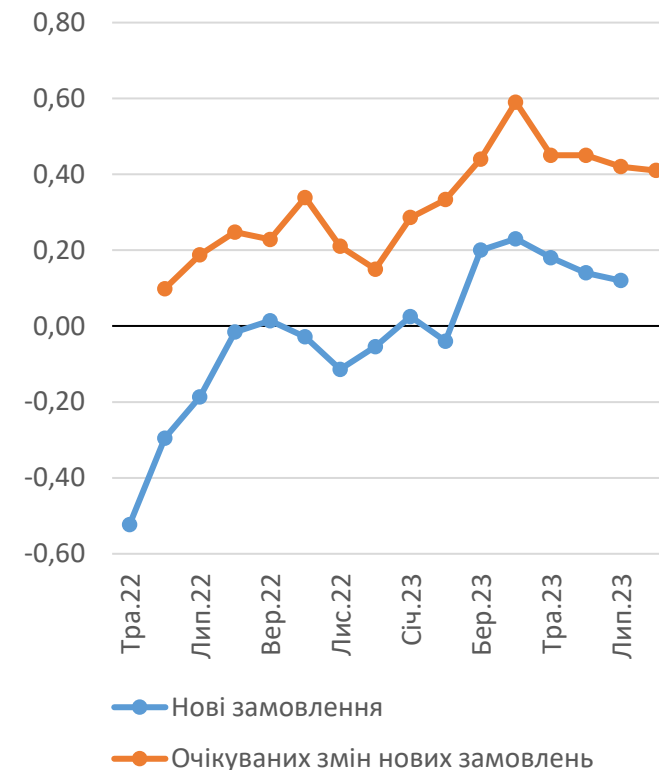
Експорт

Продажі

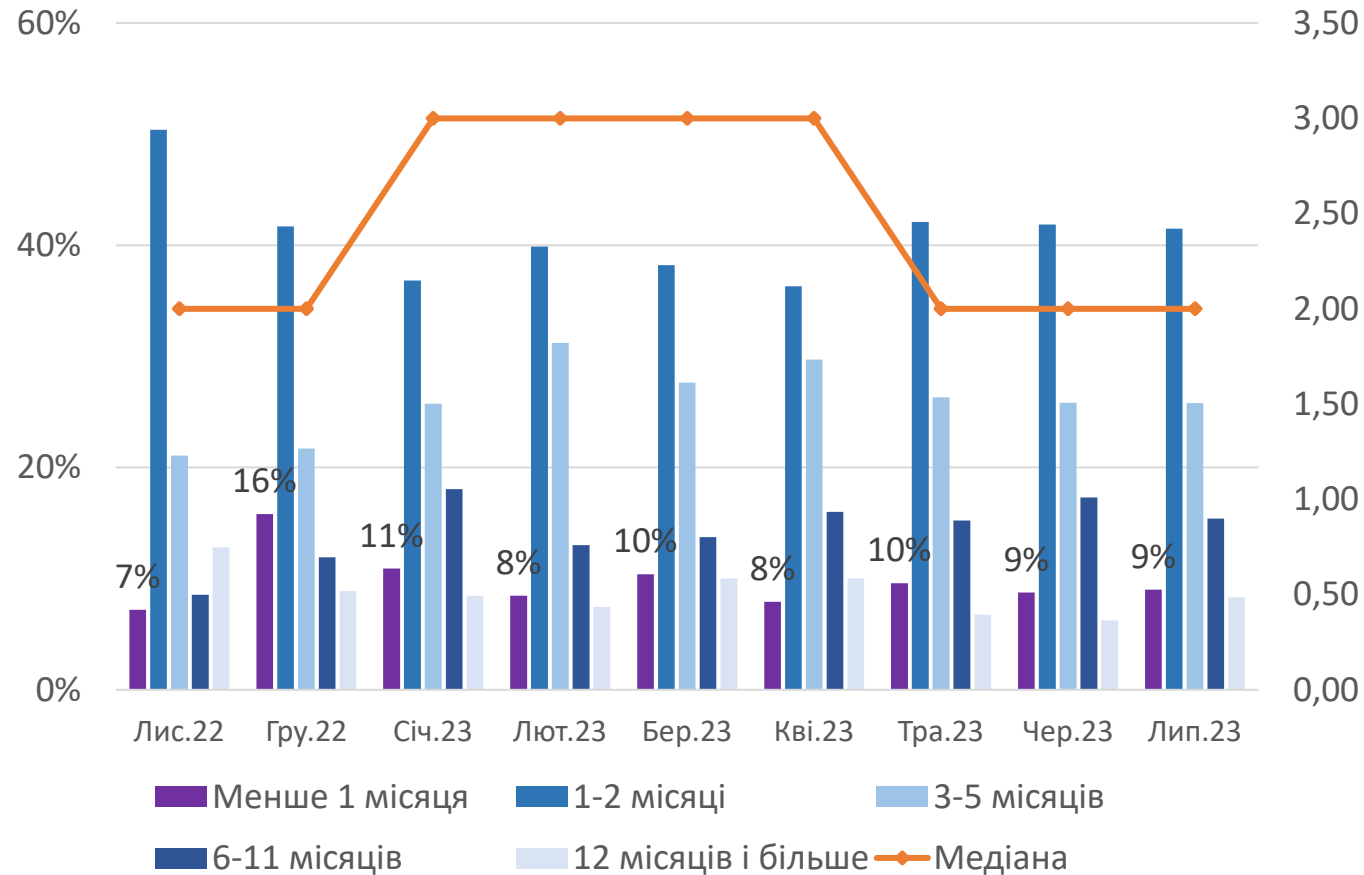

Нові замовлення

Портфель замовлень не змінився

У липні 2023 року **портфель замовлень** для опитаних підприємств залишився **на рівні травня і червня**

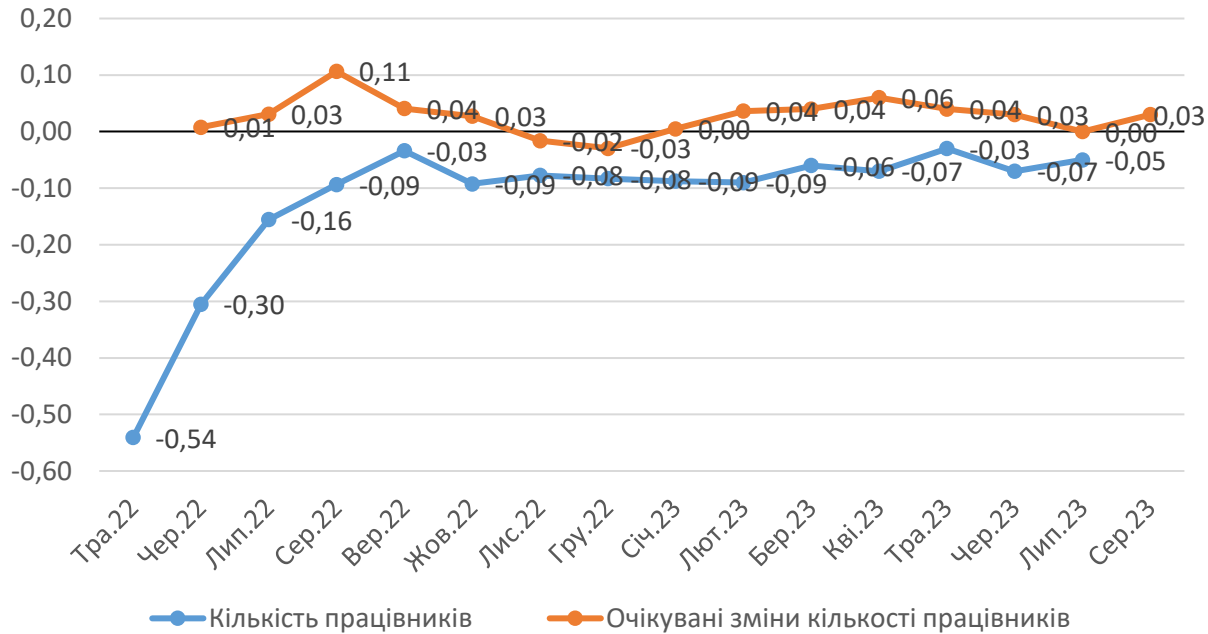
- Середній термін нових замовлень залишається на рівні **2 місяців** (медіана) після зниження з трьох місяців у січні-квітні 2023 року
- **51%** підприємств мають замовлення на термін **до 2 місяців**. Ця частка не змінилася порівняно з червнем

A hand in a blue suit jacket points at a glowing digital interface. The interface features a grid of blue squares with white lines, overlaid on a faint world map. Several white silhouettes of people in business attire are scattered across the grid, some with speech bubbles above them. The background is a blurred image of a person in a blue suit.

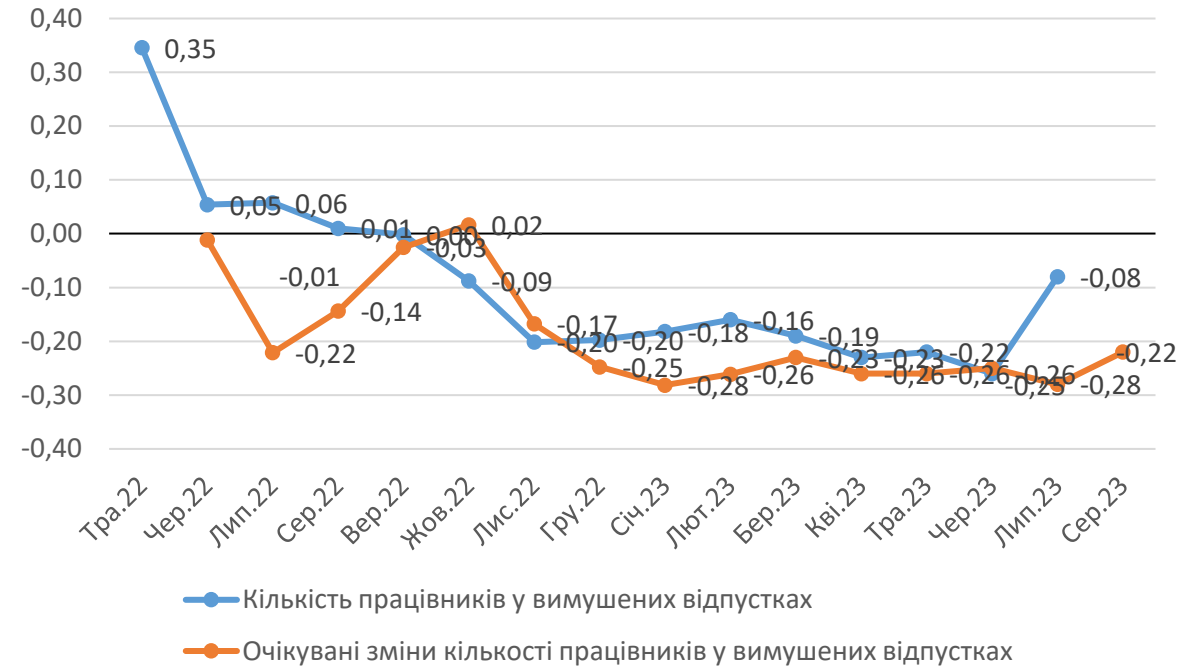
Зайнятість та ринок праці

Кількість працівників у вимушених відпустках різко збільшилась

Кількість працівників

Кількість працівників у вимушених відпустках

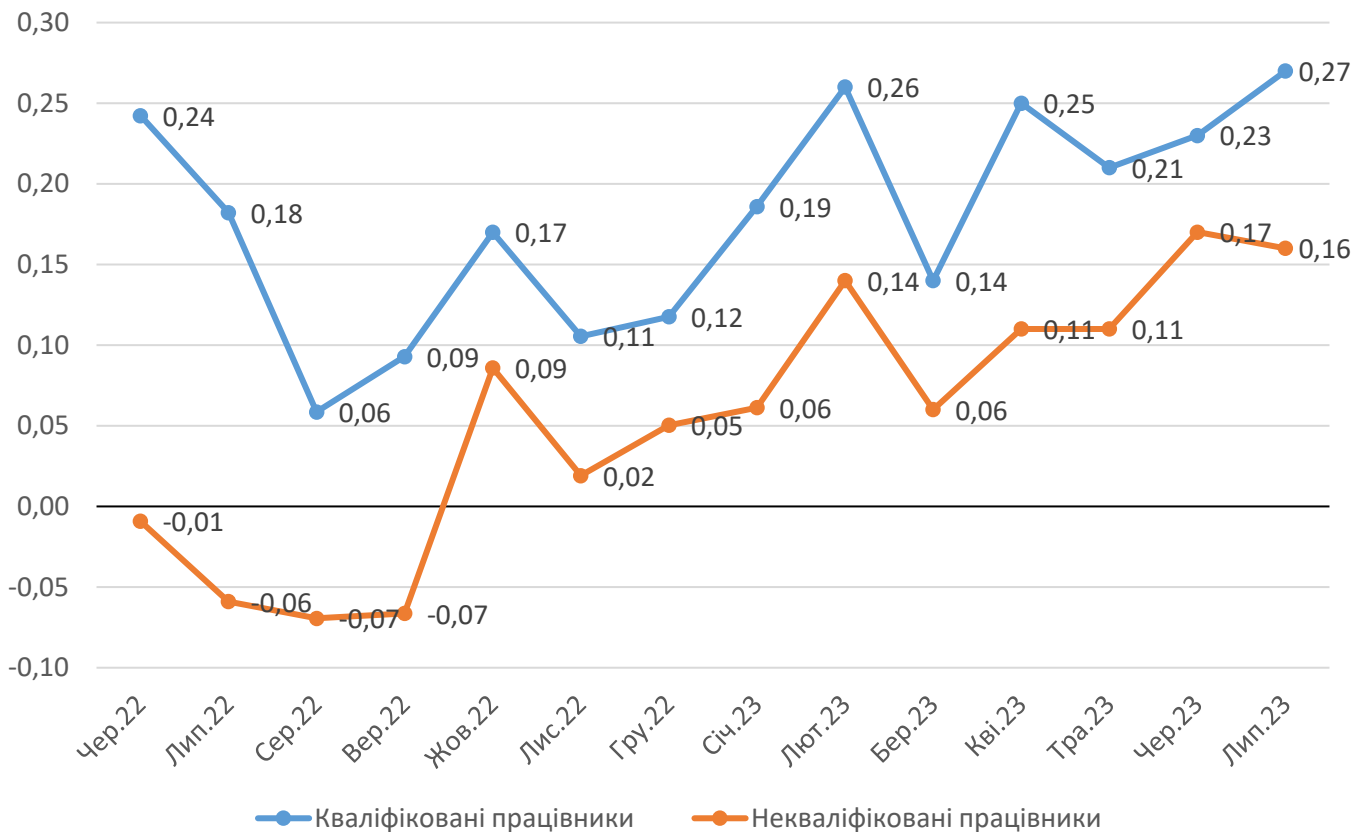

- Дещо збільшився % підприємств, які **планують зростання зайнятості** із 4,9% до 6,6%
- % підприємств, які **мають намір скоротити кількість працівників незначним чином зменшився**, із 5,6% у червні до 4,3% у липні
- % підприємств, на яких **не очікується змін у зайнятості, майже не змінився** та становить 89,1% (було 89,5%)

- % підприємств, які **збільшуватимуть кількість працівників у вимушених відпустках, дещо збільшився**, із 0,5% у червні до 2,2% у липні
- % підприємств, які **збираються скорочувати працівників у вимушених відпустках, зменшився** із 29,4% у червні до 25,7%
- % **без змін збільшився** із 70,1% у червні до 72,1% у липні

Проблем з пошуком кваліфікованих працівників стає більше

Проблеми при пошуку працівників

У червні проблеми з пошуком кваліфікованих працівників продовжили зростати, а показник труднощів для некваліфікованих працівників істотно не змінився

Кваліфіковані робітники:

- % тих, хто повідомив, що таких працівників важче знайти збільшився (з 25,4% до 27,5%). Водночас, відсоток тих, кому легше шукати кваліфікованих працівників, зменшився із 2,8% у червні до 1,5% у липні

Некваліфіковані робітники:

- % тих, хто повідомляє, що їх легко знайти дещо збільшився (4,5% у червні та 5,2% у липні), водночас зменшився % тих, кому це важче (з 19,6% у червні до 18,7% у липні).

Оцінки державної політики

Позитивних оцінок економічної політики стало менше

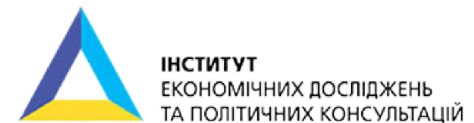
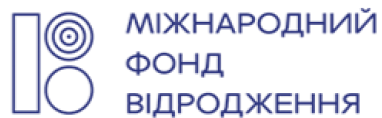

Created with Datawrapper

- У липні 2023 року **позитивні оцінки** державної політики щодо підтримки бізнесу **зменшились із 16% до 10%, а % негативних оцінок зростає другий місяць поспіль**
- Як і раніше, **бізнес переважно нейтрально оцінює** державну політику щодо підтримки бізнесу. Водночас, цей % третій місяць поспіль зменшується
- Зросла частка респондентів, які не визначилися: із 12% у червні до 18% у липні

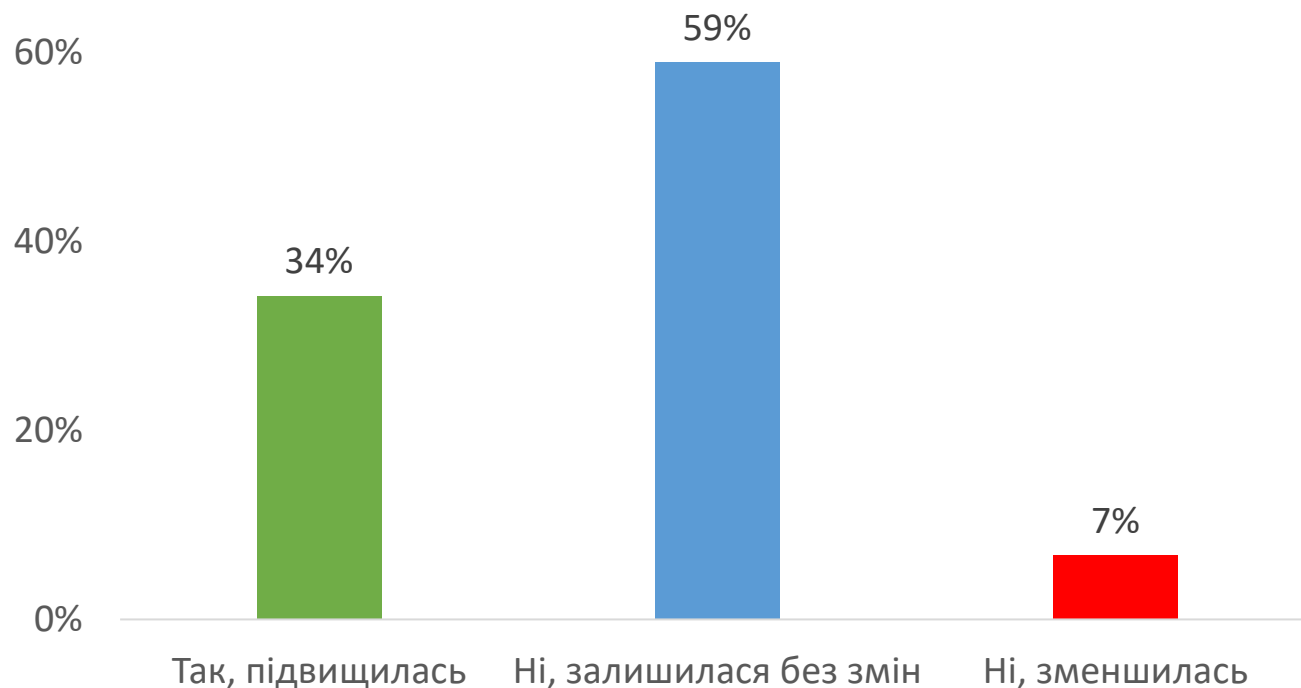

СПЕЦІАЛЬНЕ ОПИТУВАННЯ Заробітна плата працівників

Лише третина підприємств підвищували зарплату у 2023 році

Чи підвищилась на Вашому підприємстві заробітна плата? % опитаних

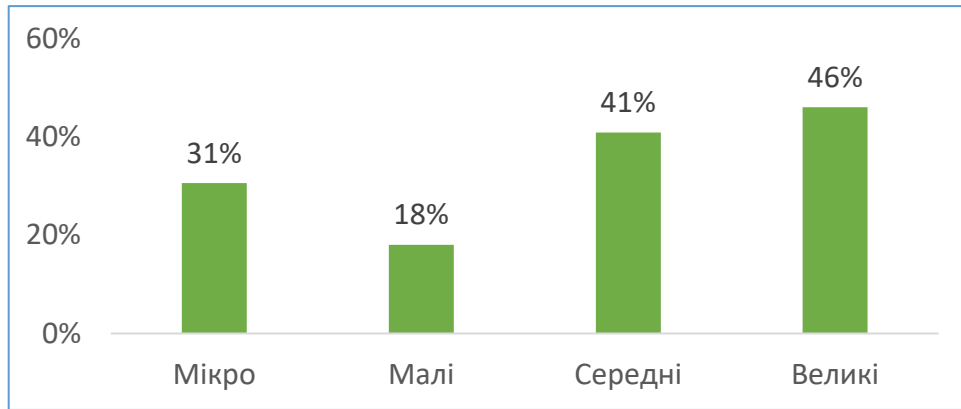

- Лише на кожному **третьому** підприємстві (34%) зафіксовано **підвищення заробітної плати*** працівникам у 2023 році
- **Більше половини** підприємств залишили зарплату **без змін** (59% опитаних)
- Зарплату було **зменшено на 7%** підприємств

* Тут мова йде про номінальну зарплату або ту зарплату, яку працівник отримує на руки)

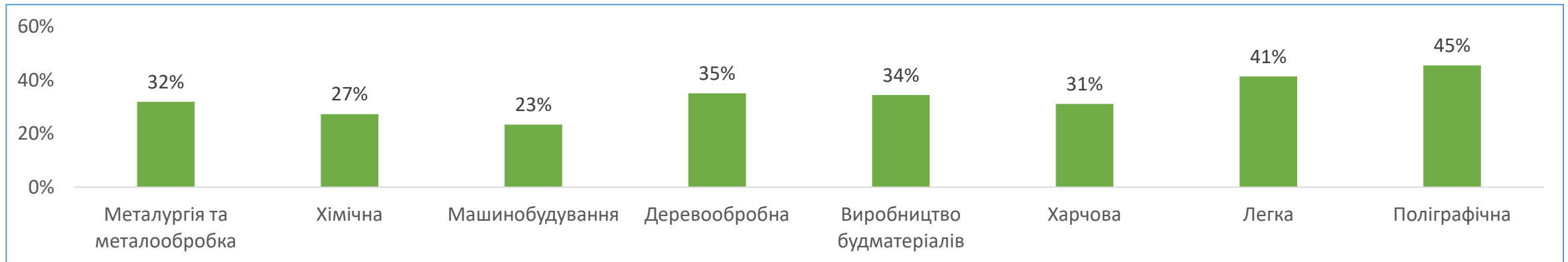
Підвищення зарплати за типом підприємств відрізняється

Чи підвищилась на Вашому підприємстві зарплата? % опитаних за розміром підприємств

- **Найчастіше** мали спроможність підвищити зарплату у 2023 році **середні** (41%) та **великі** (46%) підприємства
- **Найчастіше** зарплата зменшувалася на **мікро** (14%) та **малих** (12%) підприємствах, а найменш часто – на середніх (4%) та великих (3%)
- Підприємства **легкої** та **поліграфічної галузей частіше підвищували** зарплату від інших промислових галузей
- **Найчастіше зменшення** зарплати фіксувалося в **машинобудуванні та деревообробці**

Чи підвищилась на Вашому підприємстві заробітна плата? % опитаних за промисловою галуззю

Середній показник зростання заробітної плати

Середній показник зростання зарплати за розміром підприємств (у %)

В середньому зарплата зросла на 12% на підприємствах, де було проведено підвищення

- Показник зростання майже не відрізняється для підприємств різного розміру
- Найвище зростання зарплати зафіксовано в деревообробці та машинобудуванні (15%), а найнижче – в поліграфічній галузі (5%)
- Серед регіонів, для яких доступні результати, найвище зростання зарплати у Житомирській та Чернігівській областях (15%), а найнижче – в Закарпатській (7%)

Середній показник зростання заробітної плати за промисловою галуззю (у %)

Як бізнес зменшує зарплату?

За рахунок чого відбулося зменшення зарплати?

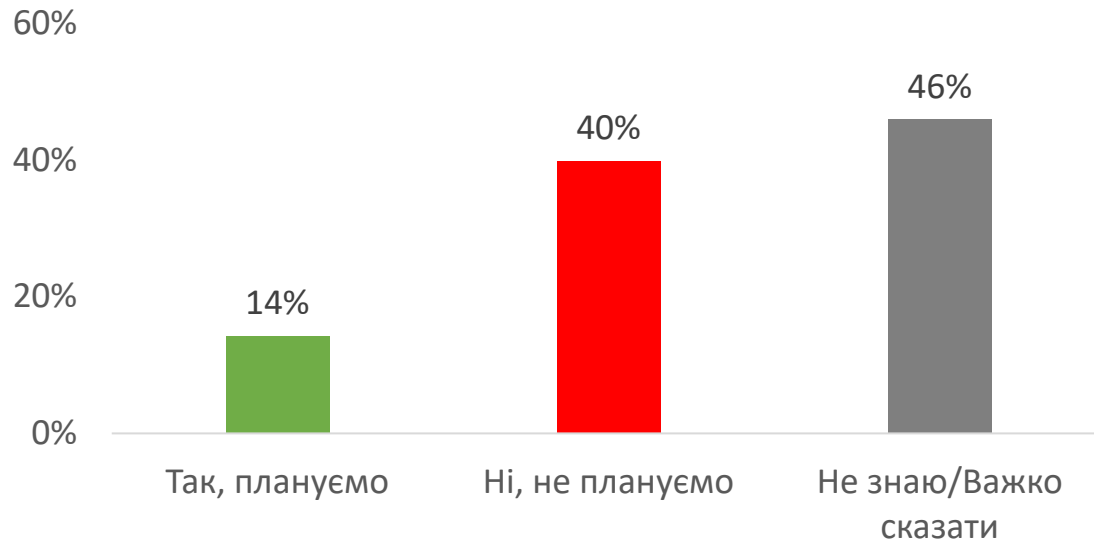
% опитаних, які зменшували зарплату

- Підприємства **найчастіше зменшували бонуси, премії, відсотки від виручки** для працівників (59% підприємств)
- **57%** підприємств мали **простої в роботі** підприємства
- Також **більше половини (54%)** підприємств переводили працівників на **неповний робочий день**
- **Лише 5%** підприємств зменшували базовий оклад (**ставку**) для працівників

Мало підприємств планують підвищення зарплати до кінця року

Чи планує підприємство збільшити зарплату до кінця 2023 року? % опитаних

Підприємства не очікують підвищень заплат до кінця року:

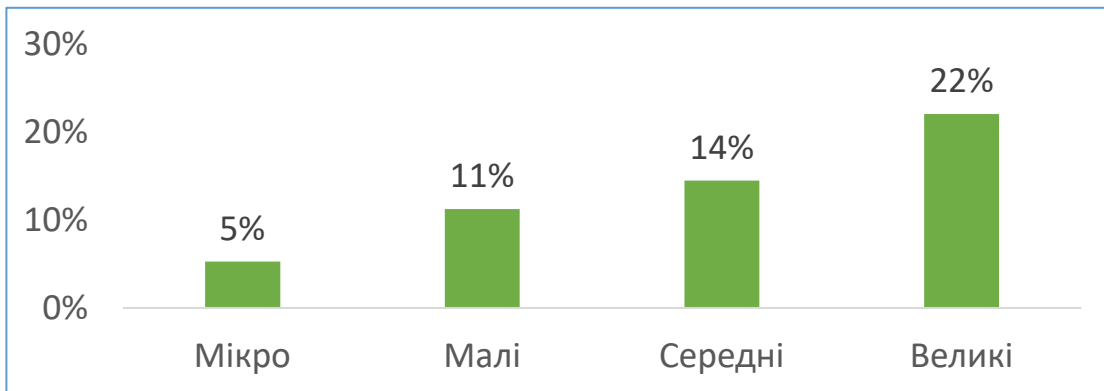
- Лише 14% усіх опитаних підприємств планують підвищувати зарплату до кінця 2023 року
- Практично в три рази більше опитаних (40%), які не планують підвищення

Зафіксовано високий рівень невизначеності щодо зарплати:

- Майже половина підприємств не можуть відповісти на це запитання, що може підтверджувати ще досить високий рівень довгострокової невизначеності

Плани щодо збільшення зарплати за типом підприємств

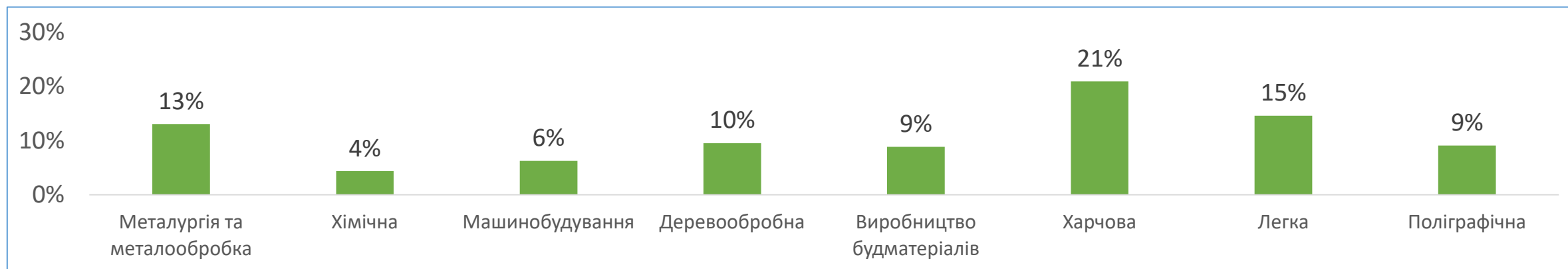
Планують збільшення зарплати до кінця 2023 року, за розміром підприємств (% опитаних)

Зі зростанням розміру підприємства зростає ймовірність підвищення заробітної плати: якщо планують підвищення лише 5% мікропідприємств, то 22% великих

- **Найчастіше** планують підвищення зарплати в харчовій промисловості – 21% опитаних
- **Найменш часто** очікують підвищення зарплати до кінця року в хімічній промисловості (4% опитаних) та машинобудуванні (6%)
- **В середньому** підприємства очікують зростання зарплати на 10%. Результати майже не відрізняються для підприємств різного розміру

Планують збільшення зарплати до кінця 2023 року, за промисловою галуззю (% опитаних)

Активні експортери частіше збільшують заробітну плату

Зміни зарплати залежно від стану експортної діяльності, % опитаних

Підприємства, які експортували впродовж останніх 12 місяців, більш активно підвищували зарплату ніж підприємства без експорту або неактивні експортери

- Серед активних експортерів підвищили зарплату у 2023 році **46%** опитаних
- Серед неактивних експортерів підвищили зарплату лише **20%** підприємств
- Однак **середній** показник підвищення зарплати майже не залежить від статусу експорту

Нове щомісячне опитування підприємств. Методологія

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки на рівні підприємства, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій буде проводити щомісячне опитування підприємств із **застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень** (або Business Tendency Survey). Методологію розроблено для оцінки ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів – підприємців та керівників підприємств.

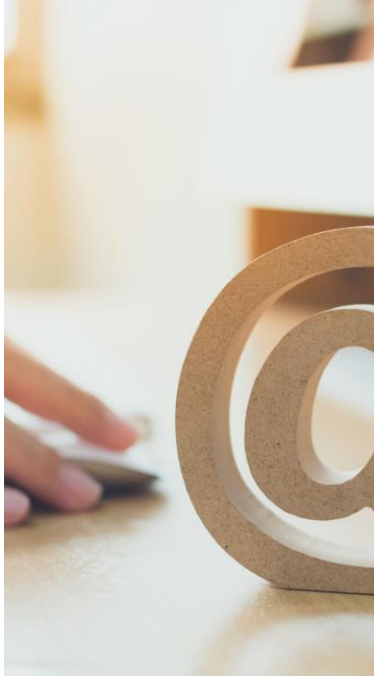
Щомісячне опитування складається з двох частин – регулярної та спеціальної. Регулярно респонденти відповідають на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників -- випуску (виробництва), реалізації (продажів), експорту, заборгованостей, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на півроку також будуть у фокусі нашої уваги.

Спеціальна частина Щомісячного дослідження дозволяє отримувати інформацію щодо специфічних тем. Спеціальна частина розглядає проблеми підприємств, вплив війни на обсяги виробництва, експортну діяльність, основні потреби бізнесу та оцінку державної політики.

У цьому дослідженні використовується панельна вибірка, яка включає **500+ підприємств, що розташовані у 21-му з 27-ми регіонів України**, включаючи Вінницьку, Волинську, Дніпропетровську, Житомирську, Закарпатську, Запорізьку, Івано-Франківську, Київську, Кіровоградську, Львівську, Одеську, Полтавську, Рівненську, Сумську, Тернопільську, Харківську, Хмельницьку, Черкаську, Чернівецьку та Чернігівську області та місто Київ.

Польовий етап 15-ої хвилі тривав із 17 – 31 липня 2023 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи в липні з червнем 2023 року, чи іншого показника на момент проведення опитування (липень 2023 року) та давали прогнози на наступні 2 - 3 чи 6 місяців залежно від питання. В окремих питаннях (де це було зазначено) результати роботи порівнювалися з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року). Опитувані давали прогнози на наступні 3 місяці роботи.

Наші контакти

website: www.ier.com.ua

e-mail: rubanik@ier.kyiv.ua
kuziakiv@ier.kyiv.ua

Facebook: <https://www.facebook.com/IER.Kyiv/>

Twitter (in English only): https://twitter.com/IER_Kyiv

